

Nr 8

Utlåtande i anledning av väckta motioner om genomförande av en allmän arbetarpensionering.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 3 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt nr 7 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anföres och att sådant förslag framläggas i så god tid att det kan träda i kraft den 1 januari 1956, och dels att Kungl. Maj:t på lämpligt sätt måtte ta initiativ till överläggningar med parterna inom byggnadsindustrien om arbetarpensioneringens genomförande för inom denna verksamma arbetare.

Motionerna

I motionerna anföres, att en provisorisk lagstiftning om arbetarpensionering, avsedd att utgöra ett led i en kommande definitiv lösning, bör baseras på följande premisser:

1. Löntagare, som under minst 20 år haft anställning i samma företag, sysselsättande minst 50 anställda, är vid uppnådd pensionsålder berättigad till pension, motsvarande två tredjedelar av vederbörandes slutlön. Arbetslöshet, sjukdom, ledighet för studier, militärtjänstgöring, fullgörande av offentligt uppdrag etc. inräknas i kvalifikationstiden.

2. Om lönen reducerats innan pensionsåldern uppnåtts, t. ex. på grund av minskad arbetsförmåga eller andra orsaker, som vederbörande själv inte kunnat råda över, skall den lön som dessförinnan utgick ligga till grund för bestämmande av arbetarpensionens storlek.

3. Till löntagare, som vid uppnådd pensionsålder inte har fullt antal anställningsår, utgår arbetarpension enligt reducerad skala.

4. Pensionsåldern är högst 65 år för män och 60 år för kvinnor. För löntagare i hälsofarligt eller tungt arbete inträder pensionsåldern vid högst 60 år för män och 55 år för kvinnor. Vad som är att hänföra till hälsofarligt eller tungt arbete fastställs av socialstyrelsen i samråd med parterna på arbetsmarknaden.

5. Kostnaderna för arbetarpensioner bestrides helt av företagen. Dessa har skyldighet att upprätta pensionsfonder och att till dessa under betryggande former avsätta erforderliga belopp. Pensionsfond förvaltas av

en styrelse på exempelvis 5 personer, av vilka de anställdas fackliga organisationer utser 2, företagsledningen 2 och pensionsnämnden på orten 1.

6. Därest företag, som beröres av bestämmelserna om arbetarpensionering, uppgår i annat företag eller dess produktion överflyttas till sådant, överföres pensionsförpliktelseerna automatiskt på det andra företaget. Därest företag reellt upphör att existera och medel till fortsatt säkrande av de arbetarpensioner, som åvilar företaget i fråga, ej finns, svarar pensionsstyrelsen för fortsatt utbetalande av desamma.

7. För att förebygga avskedanden i syfte att undkomma pensioneringen ges Kungl. Maj:t befogenhet att utfärda erforderliga bestämmelser.

Det ligger, framhåller motionärerna, i sakens natur att en sådan delösning som den i motionerna föreslagna inte kan omspanna de områden där speciella problem är för handen, t. ex. byggnadsfacken. Motionärerna föreslår beträffande byggnadsfacken en annan lösning och anför i denna del följande.

Vad särskilt beträffar byggnadsfacken är frågan om inte statsmakterna borde ta ett initiativ för att förhandlingsvägen söka få fram en snabb och för berörda arbetare godtagbar lösning av pensionsfrågan, som där- efter kunde förankras i lag. Problemet med byggnadsarbetarnas semesterpengar har ju på sina håll förhandlingsvägen lösts på det sättet, att arbetsgivarna till en central semesterkassa inbetalar visst belopp per arbetare och arbetad timme. Härigenom kan berörda arbetare, oavsett eventuella byten av arbetsgivare och arbetsplats, lyfta semesterersättningen i ett sammanhang och vid rätt tidpunkt, alltså inför den egentliga semesterens början. Man bör pröva möjligheterna att ordna arbetarpensioneringen inom byggnadsfacken på liknande sätt, under direkt deltagande av byggnadsarbetarnas fackliga organisationer.

Beträffande de skäl i övrigt, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utredningar

Efter hemställan av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 47 år 1944 anhöll riksdagen nämnda år i skrivelse till Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av en obligatorisk pensionering av i enskild tjänst anställda.

Den närmast till följd härav år 1947 tillkallade *pensionsutredningen* avgav den 12 oktober 1950 ett principbetänkande med förslag till allmän pensionsförsäkring (SOU 1950: 33).

Pensionsutredningen anförde i en sammanfattning över sina förslag bl. a. följande: *

Utredningen föreslår, att en allmän pensionsförsäkring införes, omfattande i princip varje inkomsttagare, han må vara företagare eller anställd, industriledare eller hantverkare, tjänsteman eller kroppsarbetare, yrkesverksam eller icke yrkesverksam. Anslutningen till försäkringen är oberoende av huruvida inkomsten härrör från tjänst, rörelse, fastighet eller kapital.

Till grund för avvägningen av premier och försäkringsförmåner lägges den pensionsgivande inkomsten, som utgör den till 30 000 kronor begränsade sammanräknade nettoinkomsten vid taxering till statlig inkomstskatt minskad med det s. k. folkpensionsavdraget, vilket definieras såsom dubbla beloppet av den med indextillägg förhöjda allmänna ålderspensionen till ensamstående. Skulle för någon den sammanräknade nettoinkomsten ett visst år understiga folkpensionsavdraget, anses icke någon pensionsgivande inkomst föreligga.

För varje år fastställes en uttagingskvot, angivande huru stor del av den pensionsgivande inkomsten som skall erläggas i premie.

Premie erlägges till försäkringen av varje i riket mantalsskriven svensk eller utländsk medborgare för år, då pensionsgivande inkomst föreligger; dock föreslås vissa undantag.

Varje arbetsgivare inbetalar till försäkringen ett arbetsgivarbidrag, i princip avvägt så, att det blir lika stort som summan av de premier hans anställda ha att betala på grund av sin pensionsgivande inkomst hos arbetsgivaren. De influtna bidragen fördelas därefter mellan alla försäkrade i proportion till deras premier utan anknytning till visst anställningsförhållande.

Pensionsförsäkringen omfattar ålders-, invalid- och familjepension. Pensionsåldern utgör 67 år för man och 63 år för kvinna.

Pensionens storlek har gjorts beroende dels av de erlagda premierna, dels av den genomsnittliga inkomststandarden för den aktiva befolkningen vid den tidpunkt pensionen utgår.

Över betänkandet inhämtades yttranden från ett stort antal myndigheter och organisationer m. fl.

Till fullföljande av det arbete pensionutredningen påbörjat tillkallades härefter enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 november 1951 *utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring*.

I *direktiven* för sistnämnda utredning (anförande av statsrådet Ericsson till statsrådsprotokollet den 23 november 1951) anknytes till pensionsutredningens principbetänkande, redovisas det huvudsakliga innehållet i remissyttrandena och pekas på de huvudpunkter i förslaget, till vilka den framförda kritiken koncentrerats.

Rörande de närmare riktlinjerna för utredningens arbete anföres i direktiven bl. a. följande.

I fråga om den obligatoriska pensionsförsäkringens omfattning torde övertvägande skäl tala för att godtaga pensionsutredningens förslag att försäkringen skall avse icke blott anställda utan över huvud samtliga inkomsttagare. — — —

En viktig angelägenhet blir vidare att — i anslutning till många i remissyttrandena gjorda påpekanden — undersöka huru den obligatoriska pensionsförsäkringen och folkpensioneringen lämpligen kan organisatoriskt och sakligt sammanföras till ett enhetligt system. Riktpunkten bör härvid vara att så långt möjligt erhålla pensioner, vilka automatiskt följer förändringarna i den allmänna levnadsstandarden och vilkas storlek i viss utsträckning är beroende av de inbetalda avgifterna. — — —

Med hänsyn till den kritik, som riktats mot det föreslagna kollektiva arbetsgivarbidraget, synes övervägande skäl tala för att man icke inför ett sådant bidrag utan låter vederbörande inkomsttagare själva erlægga de erforderliga avgifterna till försäkringen i form av premier. Samtidigt synes dock, såvitt angår arbetstagare, en lagstadgad skyldighet bära införas av innebörd att arbetsgivarna skall gottgöra sina anställda en del av försäkringspremien. — — —

I anslutning till vad som anförts i en del remissyttranden bör närmare undersökas, huruvida det är praktiskt möjligt att inom den obligatoriska pensionsförsäkringen införa en i viss utsträckning varierande pensionsålder och en invalidpensionering, som ger olika stora pensioner allt efter invaliditetens grad. Maximipensionerna synes bära avvägas efter en något lägre årsinkomst än utredningen utgått från. — — —

Under arbetets gång bör i samhällsekonomiska frågor samråd äga rum med konjunkturinstitutet. Av intresse är härvid särskilt, att de samhällsekonomiska verkningarna av de konkreta förslag, till vilka man kommer, grundligt prövas.

I de ursprungliga direktiven för utredningen har sedermera gjorts viss ändring i enlighet med anförande av statsrådet Ericsson till statsrådsprotokollet den 27 mars 1953. Härefter erinras om att folkpensionärerna, genom proposition nr 15 till 1953 års riksdag samt riksdagens beslut i enlighet härmed, tillerkänts en generell standardförbättring, vilken angivits vara av bestående art. Statsrådet Ericsson anför vidare bl. a.:

I anledning av den sålunda åsyftade folkpensionsreformen vill jag med ändring av tidigare direktiv för utredningen angående allmän pensionsförsäkring uttala, att ett sammanförande i sakligt avseende av folkpensioneringen och den obligatoriska pensionsförsäkringen till ett enhetligt system nu ej bör eftersträvas. Utredningen bör sålunda utgå från att de fastställda generella folkpensionsförmånerna även i fortsättningen skall tillkomma alla medborgare. Däremot är frågan om en organisatorisk samordning alltså aktuellt.

Utredningen avser enligt årets riksdagsberättelse att om möjligt slutföra sitt uppdrag vid mitten av år 1955.

I fråga om den arbetarpensionering som hittills genomförts har i vad avser den privata arbetsmarknaden vissa undersökningar gjorts av arbetsmarknadens parter, och i anslutning härtill har också framkommit förslag till ett mera allmänt genomförande av arbetarpensioneringen.

Svenska arbetsgivareföreningens pensionskommitté avgav sålunda i mars 1954 ett betänkande, vilket utkommit av trycket under titeln »Arbetarpensioner, betänkande avgivet av Svenska arbetsgivareföreningens pensionskommitté». Kommittén har i betänkandet framlagt förslag till arbetarpensioneringens ordnande i näringslivets egen regi. Till betänkandet finns såsom bilaga fogad bl. a. en utredning angående pensioneringsförhållandena inom arbetsgivareföreningens område. Betänkandet har överlämnats till Landsorganisationen och har även varit föremål för överläggning i arbetsmarknadskommittén.

Vidare har *Landsorganisationens utredningsavdelning* i september 1954 avlämnat en preliminär redogörelse för den s. k. LO-undersökningen 1953 angående de allmänna anställningsförmånerna. I denna redogörelse behandlas bl.a. socialförmåner vid ålderdom (pensionsförmåner).

Frågans behandling vid 1954 års riksdag

I två likalydande *motioner* vid 1954 års riksdag, I:9 av herr Persson, Helmer, m. fl. och II:14 av herr Senander m. fl., yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering, avsedd att gälla tills frågan kunde lösas i sin helhet, och att sådant förslag framlades i så god tid, att det kunde träda i kraft under år 1955. För en sådan provisorisk lagstiftning framlades i motionerna vissa riktlinjer, och dessa överensstämmer med de premisser som angivits i de nu förevarande motionerna.

Andra lagutskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 29 år 1954, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och anförde bl. a.:

Utskottet kan icke dela motionärernas uppfattning om lämpligheten av den föreslagna provisoriska lagstiftningen. Därest en sådan genomfördes, skulle det — såsom jämväl motionärerna i fråga om finansieringen av pensioneringen framhåller — bli nödvändigt att dessförinnan definitivt fastslå vissa allmänna principer för den allmänna pensioneringen. Eljest skulle sedermera synnerligen svårbemästrade samordningsproblem uppkomma. I själva verket skulle de grundläggande frågorna i gemen behöva lösas definitivt redan före den provisoriska lagstiftningen. Detta kan emellertid icke rimligen ske utan tillgång till resultatet av de undersökningar som bedrivs av utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring.

Utskottet

Frågan om en allmän arbetarpensionering har behandlats av pensionsutredningen i dess år 1950 avgivna principbetänkande med förslag till allmän pensionsförsäkring och är nu föremål för ytterligare undersökning i den år 1951 tillkallade utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring.

Utskottet hade vid fjolårets riksdag att taga ställning till motioner av i huvudsak samma innebörd som de nu förevarande, i vad dessa avser en provisorisk lagstiftning om arbetarpensionering, och uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionerna att utskottet icke kunde dela motionärernas uppfattning om lämpligheten av den föreslagna provisoriska lagstiftningen. Utskottet hänvisade bl. a. till att det — för att icke sedermera synnerligen svårbemästrade samordningsproblem skulle uppkomma — skulle bli nödvändigt att redan före den provisoriska lagstiftningen definitivt lösa de grundläggande frågorna i gemen. Vad utskottet sålunda

uttalat äger alltjämt giltighet. Det föreligger nu så mycket mindre anledning att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till en provisorisk lagstiftning som utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring enligt årets riksdagsberättelse avser att om möjligt redan vid mitten av innevarande år slutföra sitt uppdrag.

Vad beträffar yrkandet i motionerna, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om initiativ till överläggningar med parterna inom byggnadsindustrien om arbetarpensioneringens genomförande för de inom denna industri verksamma arbetarna, vill utskottet erinra om att den allmänna pensionsförsäkringen är avsedd att omfatta även dessa arbetare. Därest byggnadsarbetarna skulle finna det önskvärt att i avvaktan på den allmänna pensionsförsäkringens genomförande söka få till stånd en provisorisk reglering av sin pensionsfråga, torde de själva taga initiativ till överläggningar härom.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 3 och II: 7, icke måtte förändra någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 februari 1955

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Magnusson, Anders E. Johansson, Grönkvist, fru Hamrin-Thorell och herr Alvar Andersson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herr Nilsson i Göteborg, fröken Höjer, herrar Odhe, Bengtsson i Varberg, Ericsson i Näs, fröken Wetterström och herr Königson.
